

Jornada de Custodia Fluvial “Hacia un nuevo modelo de gestión de ríos”. WWF España

Madrid, 11 de diciembre de 2014

Marc Ordeix i Rigo

Centro de Estudios de los Ríos Mediterráneos – Museo del Ter

cerm@museudelter.cat

¿Qué son los Grupos de Trabajo de la xct?

La xct promueve el trabajo en red

Una de sus líneas se basa en el apoyo a los Grupos de Trabajo, coordinados por miembros de entidades de la xct para desarrollar diferentes aspectos de la custodia del territorio

Actualmente hay 4 Grupos de Trabajo activos

Existe 1 más en gestación (Grup de Treball de Custòdia Municipal)

Objetivos

1. Impulsar el trabajo en red entre las entidades del GTCF

2. Mantener relaciones con la administración y otros contactos sociopolíticos

3. Difundir la custodia fluvial en todos los ámbitos

4. Capacitar y formar el entorno de la custodia fluvial

Actuacions

1. Impulsar el treball en red entre las entidades del GTCF

Flix, abril de 2013

Institució Catalana d'Història Natural, julio de 2013

Hort de la Sínia, septiembre de 2013

Actuacions

2. Mantener relaciones con la administración y contactos sociopolíticos

- Contactos regulares con la Agencia Catalana del Agua y la Confederación Hidrográfica del Ebro
- Impulso de acuerdos entre las administraciones hidráulicas y las entidades de custodia fluvial en zonas de Dominio Público Hidráulico
- Líneas de apoyo a las entidades de custodia fluvial

Visita al bajo Gaià (Tarragona) con altos cargos de la ACA y el DTES de la Gen. Cat. para darles a conocer la custodia fluvial. Enero de 2014

Agencia Catalana del Agua

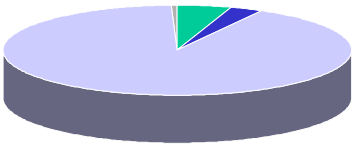
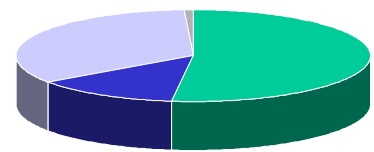
División de competencias en el territorio

EBRE CATALAN BASINS SHARED AUTHORITY

Area: 15,330 km² (48%)
 Towns: 312
 Population: 0.57 M inh. (8%)
 Demand: 1,827 hm³/year
 (≈ 60% of the total)

INNER BASINS FULL AUTHORITY

Area: 16,600 km² (52%)
 Towns: 634
 Population: 6.53 M inh. (92%)
 Demand: 1,138 hm³/year
 (≈ 40% of the total)

The basic principle governing the policies and management of the water in Catalonia, according to the Water Framework Directive, is that of sustainability, defined by 4 important pillars: environmental, guaranteed, economic and social sustainability.

Actuacions

3. Difundir la custòdia fluvial en todos los ámbitos posibles

Què és la custòdia fluvial?

La custòdia fluvial té lloc a tots els estaments d'organització social que es troben en terra ferma, ja sigui d'origen natural o artificial, i aigua dolça, salada o marejada.

Casos d'estudi

- **Comunitats fluvials:** rius, mares, canals, torrentals, rials, ramblas, barrancs, rius, rierols, ribanes.
- **Llocs o relleus:** boscos, llocs, colls, aiguamolls, estuàries, marjal i altres espais.

L'objectiu de la custòdia fluvial és generar la responsabilitat dels ciutadans i promoure vinculats a les zones humides, però també de les administracions competents, per tal d'afavorir la connexió i millora de la biodiversitat i el seu estat ecològic.

En hàbitats de ribera, reconstruint el riu i recuperant, sense cap perjudici per a la qualitat fluvial, el seu hàbitat natural, es promouen i desenvolupen accions i mesures que impliquen a una gran varietat d'entitats i que són element essencial en la conservació de la biodiversitat.

Entre les diverses tipologies de vegetació de ribera del nostre país, destaquem les coníferes autòctones i les coníferes, pròpies de les conques més baixes i humides, els avetans, l'arborescència de les zones mediterrànies, els salvergats, com ara la veta marina i una mar, i els prats de jonc, alhora per l'habitat natural humit de les zones baixes.

El grup de treball de custòdia fluvial està format per entitats que constitueixen un floc actiu i digne que té el dret de decisió. En la pràctica, en col·laboració amb el CERMA, Centre d'Estudi del Riu Mediana - Museu Insular del Tí, l'Associació Habitats - Projecte Riu.

Per a més informació:
www.custodiافلuvial.org
fluvial@custodiافلuvial.org
Tel. 93 888 01 35

entitats i persones d'acord amb els rius i les zones humides

la custòdia fluvial

- Actividades de todas las entidades a través del GTCF de la xct
- Y desde las entidades hacia mas allá de la xct
- Difusión y col-laboración en la organización de eventos, como la Semana Europea de la Custodia o el World Fish Migration Day

Actuacions

4. Capacitar y formar el entorno de la custodia fluvial

Visita técnica a Flix (la Ribera d'Ebre), abril de 2013

Visita técnica a El Catllar y el baix Gaià, diciembre de 2013

Jornadas sobre custodia fluvial y servicios ambientales en la Diputación de Tarragona, junio de 2014

Workshop sobre custodia fluvial en el I Congreso Europeo de Custodia, del Territorio Landlife, de Barcelona, noviembre de 2014

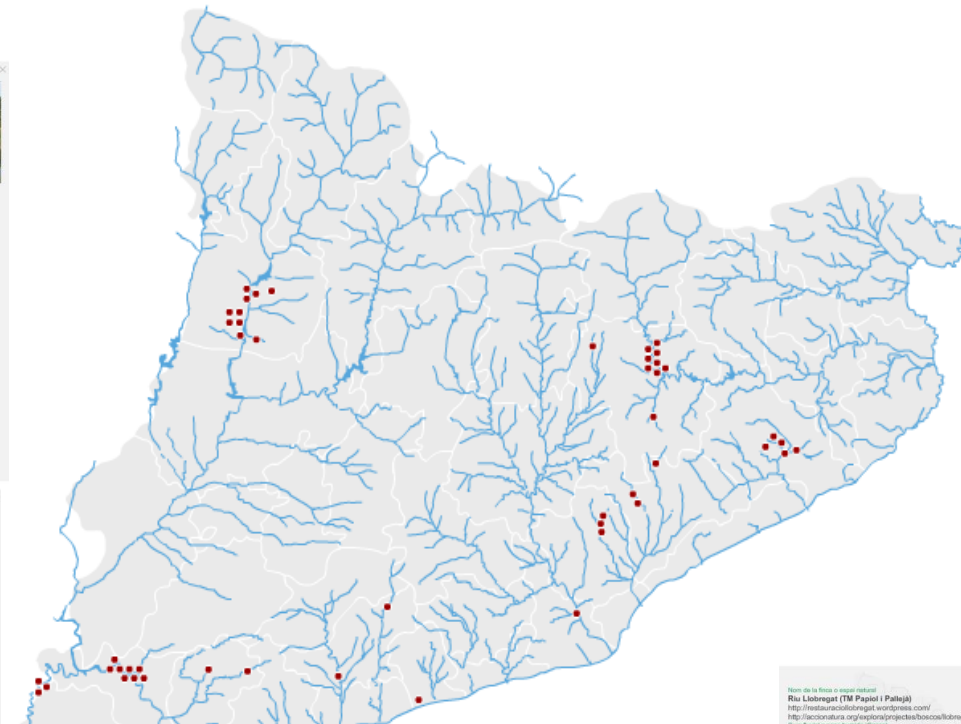
Estamos trabajando en...

1. Resolución favorable de:
 - a) **Requerimientos a ayudas** de la Agencia Catalana del Agua para restauración de ríos de 2009-11 (cambios en criterios justificación) **X**
 - b) **Pagos atrasados y nuevas líneas** de ayuda para técnicos de custodia del Dep. Ter. y Sostenibilidad de la Generalitat de Catal. **X** / ✓

2. Gestiones finales con la Agencia Catalana del Agua (y la Confederación Hidrográfica del Ebro) para la **autorización plurianual (5 años)** de actuaciones y la firma de **acuerdos de custodia fluvial (5 años)** en zonas de **Dominio Público Hidráulico**. 4 + 4 pruebas piloto. Firmas previstas para febrero de 2015. ✓

ACUERDOS DE CUSTODIA FLUVIAL EN CATALUNYA EN 2012

(representan el 11,5% de los existentes)

Nom de la frica o espai natural
Elis Aranya de la Noguera Pallaresa
 Ctra. Nouer a zona humida (Conca)
 Conca de l'Ebre

UTM
 X: 327185
 Y: 4665191
 Municipi (Comarca)
 Tremp

Superfície (ha) i metres lineals de riu (m)
 43,2 ha

Valors naturals (o de conservació)
 Mosaic d'ambients fluvials
 Itinerari de natura que passa per la frica

Tipus de propietat
 Pública (Ajuntament de Tremp)

Tipus d'acord i durada
 Acord de custòdia del territori
 Durada: 10 anys

Objectius
 Increment biodiversitat
 Milora de l'estat ecològic
 Potenciar l'ús públic de l'espai fluvial

Resultat de les actuacions realitzades
 • Instal·lació de caixes niu per ocells i refugi per cotónter
 • Seguiment de la biodiversitat
 • Ampliació de la xarxa d'itineraris de natura interpretativa
 • Creació de basses permanents associades a la plana d'inundació
 • Retirada de runa i desballest
 • Manteniment d'equipaments d'ús públic

Entitat de custòdia
 Grup Naturista Pallaresa Jussà

Col·laboradors
 Entitat Municipal Descentralitzada de Vilamitjana
 Cof. d'Agents Rurals del Pallars Jussà
 Societat de Pescadors de Tremp

Nom de la frica o espai natural
Frica del 'Màs de Cigonyes'
 Conca fluvial o zona humida (Conca)
 Riu Ebre entre els municipis de Ribera-Roja d'Ebre i Flix
 Municipi (Comarca)
 Flix (Ribera d'Ebre)

Superfície (ha) i metres lineals de riu (m)
 2,08 ha i 178 metres lineals de riu

Valors naturals (o de conservació)
 La zona riberaquina està sota la figura de protecció Xarxa Natura 2000. Frica limitada amb la Reserva Natural de Sebes i Meandre de Flix, amb aiguamolls, zona ecotònic aiguamoll i camps de cultiu (bosc de ribera, canyals...), cultiu tradicional d'oliveres... Diverses espècies autòctones amb especialitat (Rudra, arpellet, mussel comú, Olba...)

Tipus de propietat
 Privada. Frica propietat de CatalunyaCaixa.

Tipus d'acord i durada
 Acord de cessat d'ús des de l'any 2002

Objectius
 • Integrar la zona de transició dels aiguamolls als camps de cultiu d'oliveres en els objectius de protecció de la Reserva Natural de Sebes i Meandre de Flix.

Resultat de les actuacions realitzades
 Rehabilitació d'un antic mas de la frica. Instal·lació d'oliveres per a la cria i la reintroducció d'exemplars de oigony blanc a la zona (el projecte encara continua actualment amb més de 22 parcel·les establertes a la zona). Instal·lació d'un aqüeduc de fusta per a observació de fauna. Instal·lació de panells divulgatius sobre els valors ecològics de la zona.

Manteniment del camp d'oliveres amb un aprofitament ecològic, tradicional i sostenible. Pastura controlada a la zona d'aiguamolls amb cavalls de la Camarag, per a diversificar i crear nous hàbitats potenciant les espècies autòctones més sensibles.

Entitat de custòdia
 Grup de Custòdia de CatalunyaCaixa

Col·laboradors
 Caixa Social de CatalunyaCaixa, propietària de la frica.

Nom de la frica o espai natural
Muntanyans-Gorg-Madaren
 Conca fluvial o zona humida (Conca)
 Maresmes florals del Baix Gaià
 Municipi (Comarca)
 Crociol, Roca de Bests, Tomendobarra

Superfície (ha) i metres lineals de riu (m)
 120 ha al llarg de 7km de costa sense comptar les més de 1000ha marines

Valors naturals (o de conservació)
 Vectors naturals (o de conservació)
 Maresmes florals amb dunes amb vegetació

Tipus de propietat
 Dretes públics, maritimobaneries i privada

Tipus d'acord i durada
 Un dels ajuntaments, Tomendobarra, està cobert espai (bosc) permanent no continuar treballant amb el voluntariat general estament

Objectius
 Reduir la superfície urbanitzable, connectar fregats amb altres, augmentar la proporció de la pedregada que el respecti, aconseguir monitoritzar-lo per a proposar actuacions més encaminades de gestió

Resultat de les actuacions realitzades
 Treballar tècnics, administratius, socials i legals per augmentar la superfície protegida legalment, cursos i equipament pedagògic i de llarga durada, treballs informatius i educatius diversos, actuacions de millora ambiental diversificada.

Per a més informació
 www.gpec.cat/muntanyans i www.youtube.com/muntanyans

Entitat de custòdia
 GPEC Ecologistes de Catalunya

Col·laboradors
 Econòmiques (especialment per a coordinar el gran volum i potència de voluntariat)
 Voluntariat
 Espècies i materials (materials i serveis per al voluntariat específicament)
 Edicions (de publicacions pendents, de material de merchandising, etc.)

Nom de la frica o espai natural
Resoltes de la Teula
 Conca fluvial o zona humida (Conca)
 Riu Ter (Conca del Ter)

Municipi (Comarca)
 Manlleu (Osona)

Superfície (ha) i metres lineals de riu (m)
 12m

Valors naturals (o de conservació)
 • Sistemes fluvials
 • Habitat d'espècies rares o amenaçades
 • Connectivitat fluvial

Tipus de propietat
 Propietat privada

Tipus d'acord i durada
 Acord signat per a 10 anys

Objectius
 • Recuperació i restauració d'hàbitats
 • Conservació d'espècies
 • Conservació i/o restauració d'elements singulars (naturals o culturals)
 • Difusió i sensibilització ambiental
 • Milora de la connectivitat per als peixos

Resultat de les actuacions realitzades
 La moció de la Teula, de 2,5m d'alçada, més del Canal Industrial de Manlleu (Osona), ha aportat la frica riuota a bona part de les façanes fluvials d'aquesta ciutat des de mitjan segle XIX. El canal i la seva resoltes, actualment encara en actiu, es consideren un patrimoni cultural molt valuós. Amb el projecte de fer més sostenible el seu ús, s'ha establert un dispositiu de gestió per a peixos.

La ramba per a peixos es troba situada al marge dret del riu Ter (oposat al canal). Té un percentatge 30% per cent, una longitud total de 72m i una empremta de 10. Està dissenyada per portar entre 400 i 2.040 litres d'aigua.

Entitat de custòdia
 Ajuntament de Manlleu
 Agència Catalana de l'Aigua
 Generalitat de Catalunya
 Diputació de Barcelona

Col·laboradors
 Ajuntament de Manlleu
 Agència Catalana de l'Aigua
 Generalitat de Catalunya
 Diputació de Barcelona

Nom de la frica o espai natural
Adopció del riu Tenes (passatge del Tenes)
 Conca fluvial o zona humida (Conca)
 Riu Tenes

Municipi (Comarca)
 Bigues i Riells (Vallès Oriental)

Superfície (ha) i metres lineals de riu (m)
 210m

Valors naturals (o de conservació)
 Sistemes fluvials
 Espècies protegides
 Patrimoni cultural

Tipus de propietat
 Privada i pública

Tipus d'acord i durada
 Acord d'adopció (4 anys) amb l'Ajuntament
 Acord de custòdia amb una propietat (5 anys)

Objectius
 millora d'un espai fluvial de gran interès, complint i impulsant la participació ciutadana

Resultat de les actuacions realitzades
 • Seguiment de l'estat ecològic de la frica (dats campanyes de camp anual)
 • Activitats participatives Ex. Jornada de neteja, fem desballest, espècies autòctones i formatives
 • Disseny d'una ruta sender fluvial circular i d'un logotip
 • Actuacions de millora de les riberes i de recuperació d'elements patrimonials
 • Proposar de mesures de millora de la gestió del sector de la frica en custòdia

Entitat de custòdia
 projecterius
 associació d'habitats

Col·laboradors
 Fundació Biodiversitat (2009)
 Ajuntament de Bigues i Riells
 Consorci per a la Defensa de la Conca del Besòs

Nom de la frica o espai natural
Riu Lobregat (TM Pagès i Palau)
 Conca fluvial o zona humida (Conca)
 Conca del riu Lobregat
 Municipi (Comarca)
 Palafrugell (Pallars Jussà)

Superfície (ha) i metres lineals de riu (m)
 Sup: 68 ha
 Metres lineals: 1.500 m
 Inici: 419004, 4587878
 Final: 411641, 4586350

Valors naturals (o de conservació)
 Vectors naturals (o de conservació)
 Tipus de propietat
 Pública

Tipus d'acord i durada
 Projecte de restauració

Objectius
 • Milora de la vegetació de ribera
 • Milora de l'hàbitat per fauna
 • Milora de la morfologia natural del riu
 • Recuperació de les funcions del riu
 • Promoure la sensibilització i la implicació ciutadana envers el riu
 • Milora del paisatge

Resultat de les actuacions realitzades
 • Protecció de platges de coberts
 • Naturalització dels talussos i el seu pendient
 • Creació d'una lla fluvial
 • Recuperació de la morfologia trenada i d'un braç lateral
 • Creació de deflectors laterals
 • Descompactació del sòl
 • Netjeig de rius
 • Eliminació d'espècies invasores
 • Dissimular la presència ramades
 • Protecció de les restes de bosc de ribera
 • Recuperació del bosc de ribera
 • Creació de nius de dispersió autòctons
 • Afavorir la vegetació herbàcia i la formació de sòl
 • Creació de platges fluvials amb d'herbells
 • Protecció de punts de abstracció i descars de fauna
 • Calces nius
 • Creació de nius per sibil·lació i llançats

Entitat de custòdia
 ajuntament de Palafrugell

Col·laboradors
 Agència Catalana de l'Aigua, AGBAR, Daney, Excavacions Rosell, Unilever, Tomaspapet, G&G

Entidades

Núcleo activo:

Entidades miembros:

- AEMS - Rius amb vida
- Ajuntament de Castellar del Vallès
- Ajuntament de Manresa
- Ajuntament de Palau Solità i Plegamans
- Ajuntament de Torroella de Montgrí
- Agència Catalana de l'Aigua
- Aprèn, serveis ambientals, SL
- Associació Aurora
- Associació Turó Solidari Cerdanyola
- Associació de veïns de Vilert i Centenys
- Càtedra de Geografia de la UdG
- Càtedra d'Ecosistemes aquàtics de la UdG
- CEN, Associació per la conservació dels Ecosistemes Naturals
- Ecotons
- Estació Biològica del Pallars Jussà
- Fundació Emys
- Limnos
- Observatori de la Tordera
- X3 Estudis ambientals
- Consorci del Lluçanès

Projecte Rius es una iniciativa de la **Associació Hàbitats**, entidad creada el año **1997**

Tiene como objetivo principal **estimular la participación activa de la sociedad en la conservación y mejora de los ríos**

Ejemplos de actuaciones

Limpieza de riberas

Recuperación de senderos fluviales

Repoblación de riberes

Creación de itinerarios señalizados

Control de fauna y flora invasora...

Importancia del voluntariado

Mantenimiento de las actuaciones (Amer)

Seguimiento y denuncia (Aiguafreda)

Grup de Natura Freixe (Flix, la Ribera d'Ebre)

Projecte de recuperació del bosc de ribera al meandre de Flix

Associació ambiental La Sínia (Tarragona)

Projecte de millora de l'entorn
fluvial a la desembocadura del
riu Gaià

Espai Natural protegit de la desembocadura del riu Gaià
Recuperació del bosc de ribera

AURORA

Les Sínia del Gaià és un espai natural protegit amb característiques molt especials. És un dels últims espais naturals protegits de la desembocadura del riu Gaià a Catalunya. Aquesta zona és molt important per a la biodiversitat i per a la recuperació del bosc de ribera. El projecte de millora de l'entorn fluvial a la desembocadura del riu Gaià té com a objectiu principal la recuperació del bosc de ribera i la millora de l'entorn fluvial. Aquest projecte està finançat pel Departament de Medi Ambient i Territori de Catalunya i pel Consell Insular de les Illes Balears. El projecte consisteix en la plantació de arbres i arbusts autòctons, la neteja de l'entorn i la millora de l'entorn fluvial. Aquest projecte té un gran impacte ambiental i social, ja que permet la recuperació del bosc de ribera i la millora de l'entorn fluvial. A més, aquest projecte també té un gran impacte educatiu, ja que permet als ciutadans conèixer i valorar el patrimoni natural de la zona.

- ▶ **Custodia del territorio:** conservación y restauración ecológica de sistemas acuáticos
- ▶ **Educación ambiental y sensibilización ciudadana**
- ▶ **Investigación** en ríos mediterráneos: evaluación del estado ecológico (invertebrados, peces y vegetación) y conectividad para los peces
- ▶ **Museo de ciencias naturales:** exposición y colección

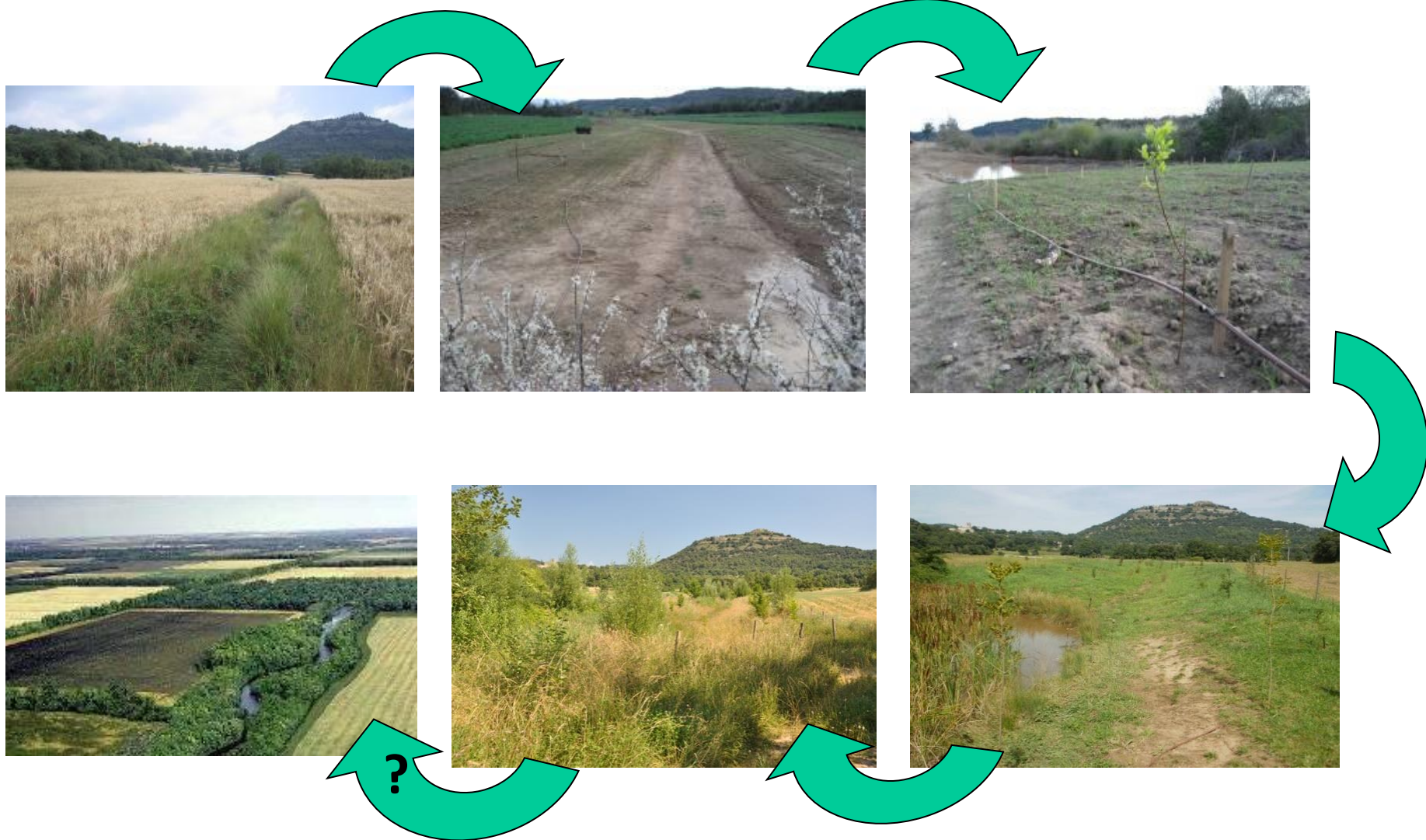
Restauración del torrente y el pantano de Garet Finca de la Font, Lluçà (cuena del río Llobregat)

Acuerdo inscrito en el Reg. Prop. para 18 ha. y 30 años

Restauración del torrente y el pantano de Garet Finca de la Font, Lluçà (cuena del río Llobregat)

Acuerdo inscrito en el Reg. Prop. para 18 ha. y 30 años

Proyecto “Riberes del Ter”

**MUSEU
DEL TER**

MUSEU DE LA CIÈNCIA
I DE LA TÈCNICA DE CATALUNYA

Centre d'Estudis
dels Rius Mediterranis

1. Borgonyà (Sant Vicenç de Torelló)

- ✓ Propiedad pública
- ✓ Combina la conservación del patrimonio cultural y natural

Acciones

- ✓ Conservación de la vegetación de ribera
- ✓ Sensibilización ciudadana

2. La Bardissa (Torelló)

- ✓ Propiedad privada
- ✓ Superficie acuerdo: 3,9ha

Acciones

- ✓ Conservación de la vegetación de ribera
- ✓ Sensibilización ciudadana

Proyecto “Riberes del Ter”

3. Les Gambires (Torelló)

- ✓ Propiedad privada
- ✓ Superfície acuerdo: 6 ha

Acciones

- ✓ Gestión sostenible de los pastos
- ✓ Restauración de vegetación de ribera
- ✓ Mejoras hidromorfológicas y diversificación de hábitats

5. Illa del Sorral o de Gallifa (les Masies de Voltregà)

- ✓ Propiedad privada
- ✓ Superfície acuerdo: 26,4 ha (inscritas en el Reg. Prop. por 30 años)

Acciones

- ✓ Substitución de una chopera por restauración experimental de vegetación de ribera

Proyecto “Riberes del Ter”

6. Espadamala de Baix (Torelló)

- ✓ Propiedad privada
- ✓ Superficie acuerdo: 10,4ha

Acciones

- ✓ Gestión sostenible de pastos
- ✓ Restauració de vegetación de ribera
- ✓ Protección de una colonia nidificante de aves (más de 200 nidos de ardeidas)

9. Resclosa de la Teula (Manlleu)

- ✓ Propiedad pública (municipal)
- ✓ Azud de 90 m ancho x 2,8 m alto

Acciones

- ✓ Construcción de una rampa para peces (tambien para sensibilización de otros concesionarios)

Proyecto “Riberes del Ter”

12. Riberes del Gurri (Vic)

- ✓ Propiedades públicas y privadas

Acciones

- ✓ Desarrollo de nuevos acuerdos en dominio público hidráulico
- ✓ Restauración hidromorfológica y de la vegetación de ribera
- ✓ Educación ambiental y sensibilización

13. Bosc del Lleopart (Sant Julià de Vilatorça)

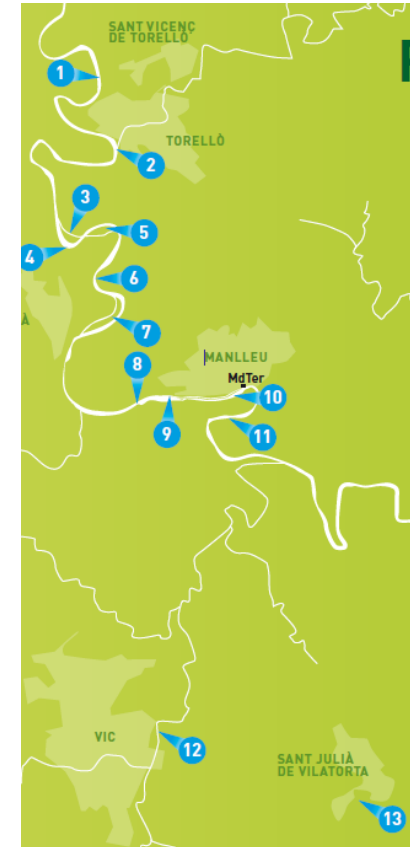

- ✓ Propiedad privada

- ✓ Superficie acuerdo: 30,9ha

Acciones

- ✓ Conservación de la biodiversidad
- ✓ Protección y vigilancia incendios
- ✓ Usos públicos

Proyecto “Recuperación de peces migradores y gestión sostenible del tramo final del río Ebro” (LIFE MIGRATOEBRE)

BUDGET :

1.568.574,00 €

% EC Co-funding: 50%

DURATION: 01/07/14 - 30/06/18

PROJECT'S IMPLEMENTORS:

Coordinating Beneficiary: IDECE (Institute for the development of the regions of the Ebre River)

Associated Beneficiaries: CERM (Center for the Study of Mediterranean Rivers – Ter River Museum), **DAAM** (Catalan Ministry of Agriculture, Livestock, Fisheries, Food and Environment), **Catalunya – La Pedrera foundation**, and **IRTA** (Institute for Food and Agriculture Research and Technology)

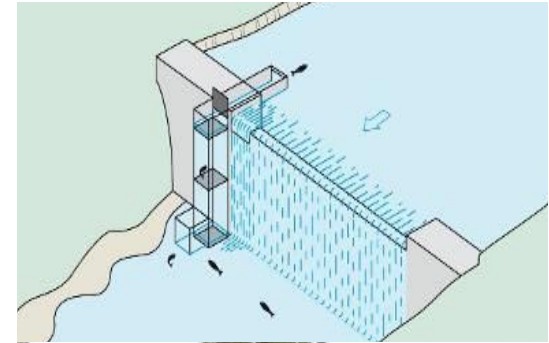
Proyecto “Recuperación de peces migradores y gestión sostenible del tramo final del río Ebro” (LIFE MIGRATOEBRE)

Actividades principales:

❑ **Mejorar de la conectividad ecológica en el tramo final del río Ebro**, adaptando los obstáculos existentes (azud de Xerta, azud de Ascó y presa de Flix) para permitir la migración de los peces (aguas arriba y aguas abajo)

❑ **Soltar experimentalmente ejemplares de esturión europeo**

❑ **Sensibilizar e involucrar a la comunidad** y a una amplia red de gestores de la naturaleza, agricultores, cofradías de pescadores, gestores del agua, compañías eléctricas, agentes de turismo, autoridades regionales y locales, para trabajar juntos en la recuperación de los peces migratorios y en la mejora de la gestión ecológica en el tramo final del río Ebro.

Posibles claves de éxito...

1. Trabajar, trabajar, trabajar... (y, al menos, con profesionalización parcial)
2. En equipos pluridisciplinarios (y sin despotismo ilustrado)
3. Explotar varias vías de financiación (privadas, UE, etc)
4. En red
5. Grandes dosis de empatía (sin prisas, sin pausas, con paciencia)

Posibles claves de fracaso...

1. Falta de fondos para personal (cada día hay menos ONG's ambientales)
2. Compromisos inasumibles y, menos, sólo con voluntarios
3. Falta de soporte sociopolítico
4. Aislamiento
5. Falta de tacto (prisas) y falta de contacto (pausas largas o no visitas)

Seguimos en contacto...

grup de treball de custòdia fluvial

www.xct.cat/custodiafluvial

fluvial@custodiaterritori.org